

Analiza skupień

Marzena Nowakowska

Wydział Zarządzania i Modelowania Komputerowego
Politechnika Świętokrzyska

Zadania analizy skupień

Analiza skupień (*cluster analysis*) to narzędzie analizy danych, za pomocą którego w m-wymiarowym zbiorze danych wyodrębnia się niepuste, zazwyczaj rozłączne, podzbiory (grupy, klastry skupienia) podstawie niepodobieństwa/podobieństwa ich elementów.

Wyodrębnione skupienia są jak najbardziej różne od siebie i jednocześnie zawierają elementy jak najbardziej podobne sobie – wg. wybranej miary niepodobieństwa/podobieństwa.

Celem analizy skupień jest pomoc w ujawnieniu wzorców i struktur w zbiorze danych, które mogą dostarczyć informacji na temat leżących u ich podstaw relacji i powiązań. Analizę skupień zalicza się do metod uczenia nienadzorowanego.

Przykłady zastosowań

- Marketing: segmentacja rynku w celu określania grup docelowych i tworzenia spersonalizowanych kampanii
- Medycyna: grupowanie pacjentów o podobnych objawach, potrzebach lub reakcjach na leczenie
- Socjologia: analiza sieci społecznościowych
- Planowanie miejskie: identyfikacja potrzeb różnych dzielnic miasta

Cechy analizy skupień

Metoda heurystyczna

- Brak jednoznacznego, precyzyjnego modelu statystycznego.
- Wynik zależy od przyjętych ustaleń nt. miary niepodobieństwa obiektów, liczby skupień, algorytmu
- Brak testów statystycznych
- Charakter eksploracyjny
- Wrażliwość na zakres wartości zmiennych
- Wrażliwość na korelację zmiennych

Miara niepodobieństwa

Miary niepodobieństwa obiektów określają, jak bardzo różnią się między sobą dwa obiekty. Im mniejsza miara niepodobieństwa tym bardziej obiekty są podobne

Klasyfikacja miar niepodobieństwa

- Dla zmiennych ilościowych – metryka (czyli miara odległość)
- Dla zmiennych jakościowych – pseudometryka (nie spełnia wszystkich warunków trójkąta)

Miara $d(x_i, x_j)$ jest metryką, jeżeli spełnia warunki:

- Tożsamość nierozróżnialnych $d(x_i, x_j) = 0 \Leftrightarrow x_i = x_j$
- Symetria $d(x_i, x_j) = d(x_j, x_i)$
- Nierówność trójkąta $d(x_i, x_k) \leq d(x_i, x_j) + d(x_j, x_k)$

W ww. wynika nieujemność miary: $d(x_i, x_j) \geq 0$

Miary odległości

$d_{ij} = d(x_i, x_j)$, m - wymiar przestrzeni (liczba zmiennych)

Metryka euklidesowa	$d_{ij} = \sqrt{\sum_{k=1}^m (x_{ik} - x_{jk})^2}$
Metryka kwadratowa euklidesowa	$d_{ij}^2 = \sum_{k=1}^m (x_{ik} - x_{jk})^2$
Metryka Manhattan (miejska, taksówkowa)	$d_{ij} = \sum_{k=1}^m x_{ik} - x_{jk} $
Metryka Czebyszewa (maksimum)	$d_{ij} = \max_k x_{ik} - x_{jk} $
Metryka Mahalanobisa	$d_{ij} = \sqrt{(x_i - x_j)^T S^{-1} (x_i - x_j)}$
Metryka Minkowskiego $p = 1 \rightarrow$ Manhattan $p = 2 \rightarrow$ Euklidesowa $p \rightarrow \infty \rightarrow$ Czebyszewa	$d_{ij} = \left(\sum_{k=1}^m x_{ik} - x_{jk} ^p \right)^{1/p}$

Miary niepodobieństwa dla cech jakościowych

Miara **Govera**

$$d_{ij} = 1 - \frac{\sum_{k=1}^m s_{ijk}}{m}$$

gdzie:

$$s_{ijk} = \begin{cases} 1, & \text{jeśli } x_{ik} = x_{jk} \\ 0, & \text{jeśli } x_{ik} \neq x_{jk} \end{cases}$$

Uogólnienie miar: **Hamming'a**, **Jaccarda**, **DICE'a (Sørensen)**, **Rogersa i Tanimoto**, **Russella i Rao**; wiele z nich jest dostosowanych do zmiennych binarnych.

Dla cech porządkowych często stosowane rozwiązanie: zamiana wartości na rangi liczbowe (np. 1, 2, 3), a następnie wyznaczenie niepodobieństwa stosując metrykę.

Klasyfikacja algorytmów analizy skupień

